

Pusztai Gábor

„ANNYIRA CSODÁLATOS VOLT OTT MINDEN,
HOGY NEM AKARTAM HAZA MENNİ”
MAGYAR GYERMEKEK HOLLANDIÁBAN 1945 UTÁN

Az első világháborút követő gyermeksegélyezési akciót (1920–1930), melynek keretében több mint 60 000 magyar gyermek tudott hosszabb-rövidebb ideig svájci, holland, belga, angol vagy svéd nevelőszülőknél pihenni, a második világháborút követően nem sikerült megismételni. 1945 után csak sokkal szerényebb mértékben volt lehetősége a magyar gyermekeknek külföldi üdülésre, noha a szükség ekkor sem volt kisebb, mint 1920-ban. Ennek ellenére magyar gyermekek ezrei jutottak el 1945 után is Hollandiába, Belgiumba, Svájcba, Dániába, Olaszországba, Franciaországba és még Romániába is.¹ A második világháború után azonban a politikai akarat gyorsan elapadt. Csupán 1946 és 1949 között járhattak a gyermekvonatok, melyeket elsősorban az Actio Catholica, a Református Egyház, a Vöröskereszt és kommunista hátterű szervezetek, mint például a Nemzeti Segély szervezett. A továbbiakban kizárólag a Hollandiába menő gyermekvonatokról lesz szó.

HOLLANDIA A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚBAN

A második világháború nem kímélte Hollandiát. 1939-ben a hollandok még abban reménykedtek, hogy meg tudják őrizni semlegességüket, ahogy azt az első világháborúban tették, de 1940-ben az ország hadszínterré vált. 1940. május 10-én a Wehrmacht lerohanta és öt nap alatt elfoglalta az országot, Rotterdam központját porig bombázták a németek, Vilma királynő (1880–1962) és a holland kormány Londonba menekült. A megszállás, a kollaboráció, a zsidóüldözés, a deportálások, az ellenállás és a megtorlás nehéz éveit követték. Komoly harci cselekmények csak a háború utolsó évében zajlottak az országban. A szövetségeseknek az arnhemi Rajna-hídért folytatott sikertelen küzdelme (*Market Garden* hadművelet 1944. szeptember) ismét csatatérre változtatta Hollandia keleti részét. A szövetségesek elégtelen felderítése, a rossz időzítés és a helytelen tervezés a németek győzelméhez és az angolszász csapatok visszaszorulásához vezetett. Ezzel egy időben a londoni emigráns kormány a *Rádió Oranjién*

¹ PUSZTAI Gábor: Gyermekmentő akciók a második világháború után Magyarországon, in: Maarten J. Aalders – Pusztai Gábor – Réthelyi Orsolya (szerk.): *A gyermekvonatok*, Budapest, L’Harmattan, 2020, 162.

keresztül vasutassztrájkot hirdetett, hogy a németek ne tudják mozgatni csapataikat. Ennek a holland vasutasok eleget is tettek, ami azonban katasztrófális következményekkel járt. Mivel nem jártak a vonatok, nem tudtak élelmiszert és tüzelőanyagot szállítani a nyugat-hollandiai nagyvárosokba. Emellett az ország déli részét a szövetségesek 1944–45 telére már felszabadították és ezzel a limburgi szénbányákkal megszűnt a kapcsolat, vagyis nem volt fűtőanyag. A háború legsúlyosabb hónapjai köszöntöttek Hollandiára. A megszálló német csapatok semmit sem tettek a lakosság ellátása érdekében. Nem volt gáz-, áram-, fűtőanyag- és élelmiszerellátás sem. A nagyvárosokban az emberek éheztek és fáztak, ezért megevettek mindent, ami ehető volt: kutyákat, macskákat, virághagymákat és a nyers cukorrépat is. A szokatlanul kemény télen kivágták tüzelőnek a parkok fáit, felszedték a villamosok talpfáit, illetve tömegesen indultak el gyalog vidékre, hogy a falusi lakosságtól (akiknek volt élelmiszerük) ékszerekért, ruhákért, vagy bármilyen másért ételt cseréljenek. Az „éhezés tele” [hongerwinter] országszerte közel 30 000 áldozatot követelt. Elsősorban Amszterdam, Rotterdam és Hága lakossága szenvedett sokat.² Hollandiát 1945. május 5-én szabadították fel a szövetségesek (brit, kanadai és lengyel csapatok), de az országban még évekig jegyrendszer volt érvényben. Nemcsak az élelmiszereket, de a ruhát, cipőt is jegyre adták.³ A háború utolsó hónapjaiban elszenvedett megpróbáltatások miatt a holland gyermekek külföldi nyaraltatása, feltáplálása szükségesszerű volt. 1945–46-ban több mint 30 000 holland gyermek üdült külföldön, Angliában, Dániában, Svédországban, Svájcban, Belgiumban és Franciaországban.⁴ Hollandia helyzete tehát merőben más volt 1945-ben, mint az első világháború után. Ennek ellenére a hollandok 1947-ben már fogadtak humanitárius gyermektranszportokat Magyarországról, Ausztriából, Franciaországból, illetve kelet-európai zsidó gyermekcsoportokat is.⁵ A holland kormány aggódott ugyan a szűkös élelmiszerellátás miatt, de mégis azt a határozatot hozta, hogy Hollandia területén összesen egyszerre 7500 külföldi gyermek tartózkodhatott gyermekmentő akciók keretén belül. Ennek a 7500 fős kontingensnek az ellátásáért nem kértek élelmiszerkompenzációt a küldő országtól.⁶

MAGYAR GYERMEKVONATOK HOLLANDIÁBAN

1947-ben először humanitárius segélycsomagok érkeztek Hollandiából Magyarországra, azonban ez a tény is irritációt okozott a magyar kommunista vezeté-
sű

² BEEVOR, Antony: *Arnhem*, Budapest, Gold Book, 2018, 402.

³ A magyar gyermekeket befogadó holland családok külön textiljegyet, illetve ruhajegyet kaptak. HIDEG LORÁNT: Üzenet Hollandiából magyar szülőkhöz, *Élet és Jövő*, 1948. november 27., 2.

⁴ SINTEMAARTENSDIJK, Jan: *De bleekneusjes van 1945. De uitzending van Nederlandse kinderen naar het buitenland*, Amsterdam, Boom, 2002, 265.

⁵ Sintemaartensdijk: *De bleekneusjes van 1945*, 275.

⁶ A hollandiai egyházak évekig hiába próbálkoztak a kormánynál, hogy akár élelmiszer-kompenzáció ellenében, de fogadjanak német gyermekeket is. A holland minisztérium rendíthetetlen maradt, csak 1948-ban, a magyar kontingens kiesésével tört meg a jég. Sintemaartensdijk, *De bleekneusjes van 1945*, 282.

minisztériumokban. Az országba érkező segélyeket és főleg azok elosztását a minisztérium akarta koordinálni, központosítani, vagy ha úgy tetszik: monopolizálni. Az egyházak – melyeken keresztül ekkor rengeteg segély érkezett – azonban nem akarták beadni a közösbe a részükre küldött segélyeket, mivel – jogosan – attól tartottak, hogy a kommunista irányítású minisztériumok ezeket nem azokhoz fogják juttatni, akiknek eredetileg szánták. 1947. január 9-én tíz teherautónyi, január 16-án hat teherautóban 20 tonna, január 25-én szintén hat teherautónyi élelmiszer érkezett az országba Hollandiából, a beutazási engedélyeket a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnál (SZEB) a holland főkonzul, J. D. Fledderus intézte, illetve a szétosztásról is ő gondoskodott. A segélyt magánszemélyek, valamint a Julianna Református Általános Iskola tanárai, lelkészei és diákjai kapták.⁷ Ez éles hangú levélváltást eredményezett a kisgazda Nagy Ferenc vezette kabinet (1946. február 4. – 1947. május 31.) kommunista vezetésű Népjóléti Minisztériuma – melyet akkor Molnár Erik vezetett – és a kisgazda Gyöngyösi János vezette Külügyminisztérium között.⁸ Ez az eset is mutatja, hogy a politikai hangulat, kormányon belül is, meglehetősen feszült volt.

A gyermekek megsegítését célzó humanitárius akciót Hollandiában a magyar katolikus egyház kezdeményezte. Kőszeghi-Knébel Miklós katolikus pap, pápai kamarás, az első világháború utáni gyermeküdtetés egyik kulcsfigurája 1947 májusában érkezett Hollandiába, hogy régi kapcsolatain és a holland katolikus egyházon keresztül újjáélessze a gyermekmentő akciót. Ez ügyben tárgyalt nemcsak az utrechti érsekkel, de protestáns és zsidó szervezetekkel is.⁹ Ekkor – szintén neki köszönhetően – már folyt a belga gyermekvonat akció, melyet most Hollandiára is ki akartak terjeszteni. A holland katolikus egyház ellenállása miatt azonban nem került sor közös, nagy, felekezeteken átívelő humanitárius akcióra. Knébel tevékenysége ezért kizárólag a katolikus gyermekeket, illetve családokat célozta meg, és ahogy a hágai magyar ideiglenes ügyvivő (1947 szeptemberétől 1948 augusztusáig), Polonyi Rezső követségi tanácsos fogalmazott: „[...] a két nagy hollandiai felekezet rivalitása folytán jelen pillanatban lehetetlen itt az együttműködést kikényszeríteni.”¹⁰ Knébel 1947 végén kapott engedélyt a holland kormánytól, hogy a magyar gyermekmentő akció keretében 500 katolikus magyar gyermeket utaztathasson Hollandiába.¹¹ Holland részről egy amszterdami alapítvány, a Segélyakció Magyarországért Alapítvány (Stichting Hulpactie voor Hongarije) végezte a szervezőmunkát.¹² Az 1947–48-as

⁷ J. D. Fledderus, holland főkonzul levele a külügyminiszterhez, Budapest, 1947. március 5. Nemzeti Levéltár, Budapest (továbbiakban NL), 2904214 XIX-J-1-j-1945-1964-58_7.

⁸ A Népjóléti Minisztérium levele a külügyminiszterhez, Budapest, 1947. február 13. NL, 2904214 XIX-J-1-j-1945-1964-58_7.

⁹ Polonyi Rezső követségi tanácsos levele a külügyminiszternek, Hága, 1947. május 25. NL, 2904214 XIX-J-1-j-1945-1964-58_7.

¹⁰ Polonyi Rezső ideiglenes ügyvivő levele a külügyminiszterhez, Hága, 1947. november 6. NL, 2904214 XIX-J-1-j-1945-1964-58_7.

¹¹ *De Tijd*, 1949. április 21., 1.

¹² A holland igazságügy-minisztérium államtitkárának, Th. K. M. J. van Sasse van Ysselt levele a szociálisügyi miniszterhez, Hága, 1949. július 6. Nationaal Archief Den Haag (továbbiakban NA), Ministerie van Buitenlandse Zaken, 1945-1954. Toegangnummer: 2.05.117. Inventarisnummer: 12620.

holland gyermekvonatokkal kapcsolatban sok a bizonytalanság.¹³ Az eddigi adatok alapján az állapítható meg, hogy a nevezett időszakban összesen 1000 magyar gyermek (500 katolikus és 500 protestáns) talált ideiglenes otthonra (többnyire fél évre) hollandiai nevelőszülőknél. 1947. június 14-én a *De Tijd* című országos holland napilap arról adott hírt, hogy J. P. Huybers, haarlemi püspök hozzájárulásával a Haarlemi Püspökségben megalakult egy „R. K. Hongaarse Kinderactie” vagyis Római Katolikus Magyar Gyermekmentő Akció nevű bizottság, melynek célja, hogy holland nevelőszülőknél magyar gyermekeket üdültessen a püspökség területén.¹⁴

Az első, katolikus gyermekeket szállító vonatot 1947. december 11-én csütörtökön Mindszenty József bíboros prímás búcsúztatta a Keleti pályaudvaron. A gyermekeket az Actio Catholica választotta ki a fővárosi és környékbeli egyházközségek szegény családjai közül. Az Actio Catholica szociális osztályának vezetője, a gyermekek egyik kísérője, Dr. Varasdy Sándorné Zichy Henriette tett jelentést a bíboros főpásztornak az induló gyermekek számáról, majd a főpásztori áldást követően a szerelvény kigördült az állomásról.¹⁵

A vonat Belgiumon keresztül 1947. december 15-én érkezett meg a hollandiai Roosendaalba, ahol Knébel Miklós várta és köszöntötte a kis magyar utasokat. A szegényesen öltözött gyerekeket, akiknek többsége lány volt, a hollandok az állomáson teával és édességgel várták. Innen vitték tovább őket a holland befogadó szülőkhöz Rotterdamba, Goudába, Leidenbe, Amszterdamba, Alkmaarba, Bodengravenbe, Alphen aan de Rijnba és Volendamba.¹⁶

GRIMM MÁRTA ÚTJA

A katolikus gyermekvonat kis utasai között volt az akkor tizenegy éves, budapesti Grimm Márta is. Édesapja, Grimm Géza a Ganz gyárban dolgozott, mint műszaki tisztviselő, édesanyja háztartásbeli volt. A család távoli rokoni szálakkal

¹³ Hermán M. János két vagy három katolikus, és egy protestáns gyermekvonatról ír. HERMÁN M. János: Adalékok a hollandiai magyar gyermekmentés történetéhez. Ismeretlen hollandiai adatok: K. H. Miskotte részvétele a magyar gyermekek felkarolásában, *Historia Ecclesiastica* 4(2013), 2. 165–213.; Réthelyi Orsolya egy katolikus és egy protestáns gyermekvonatról számol be írásában. RÉTHELYI Orsolya: 1923 Koningin Wilhelmina, moeder van de Hongaren, in: Marjolein 't Hart – Karel Davids – Karwan-Fatah Black – Lex Heerma van Voss – Leo Lucassen – Jeroen Touwen (eds.): *Wereldgeschiedenis van Nederland*, Amsterdam, Ambo–Antos, 2018, 501–507.; Zichy Henriette visszaemlékezéseiben pedig (tévesen) arról ír, hogy Hollandiába már nem is ment vonat, mert a magyar kormány nem engedte be: „Készen voltak a hollandusok is, de a kormány már nem engedte ki a gyerekeket. Jött a holland vöröskeresztes vonat, nem engedték be.” Zichy: „Hosszú életem alatt sokat éltem át, sokat szenvedtem, de mindig helytálltam” (Dr. Varasdy Sándorné Zichy Henriette visszaemlékezései), in: *Gödi Almanach*, Göd, Göd Város Önkormányzata, 1999, 108.

¹⁴ R.K. Hongaarse Kinderactie in het bisdom Haarlem, *De Tijd*, 1947. június 14., 5.; *Limburgsch Dagblad*, 1947. június 14., 2.

¹⁵ A bíboros prímás búcsúztatta a külföldre induló magyar gyermekeket, *Magyar Nemzet*, 1947. december 13., 3.

¹⁶ Hongaarse kinderen in Nederland, *Trouw*, 1947. december 16., 2.; Hongaarse pleegkinderen gearriveerd, *Nieuwe Leidsche Courant*, 1947. december 15., 3.

kötődött a német mesegyűjtő Grimm testvérekhez. Márta és családja Budapest ostromát házuk pincéjében vészelte át.

„Az ostrom szörnyű volt. Ráadásul Vorosilov marsall a mi házunkban lakott, mi meg lent ültünk a pincében. Egyszer eltűnt az írógépe és meggyanúsított minket, a ház lakóit, akik a pincében kuksoltak, hogy mi loptuk el. Közölte velünk, hogy ha reggelre nincs ott az írógép, mindenkit a falhoz állít és felgyújtja a házat. En kilenc éves voltam és bőgtem. A házlakók összeszedtek mindenféle írógépet, de Vorosilov azt mondta, hogy ez nem kell neki, mert azok latin betűsök és nem cirill betűsök. Már mindenki kétségbe volt esve, mikor megjött a tábornok csicskása az írógéppel. Előző este elvitte magával a szállására. Így megmenekültünk.”¹⁷

A házban minden lakást kiraboltak az oroszok. Pénzt vagy más értékeket keresve a zongorát szétverték, a bútorokat felhasogatták. De volt rá példa, hogy a szovjetek kedvesek voltak. Egyszer hoztak három libát és odaadták Grimm Márta édesanyjának, hogy készítse el a máját Vorosilov számára. De csak a máját, a húst megehették a ház lakói. Persze víz sem volt, de majdnem egy méter hó volt a kertben. A pincében menedéket kereső lakók azt itták, azzal főztek, abban mosakodtak. Grimmék levitték a nagy sparhertet és azon főztek. Az oroszok látták, hogy a pincében sok a gyerek, és hoztak nekik három, ötliteres üvegben mazsolát. „Nagyon rendesek voltak velünk” – emlékszik vissza Grimm Márta 75 év távlatából. – „Egyszer szóltak, hogy az utcán egy lovat gránát ért és ott van megdögölve. A férfiak a pincéből kimentek baltával meg vödörrel és akkor megint volt húsunk egy időre. Anyukám kiváló húsvest főzött belőle.”¹⁸ Amikor Budapesten véget ért az ostrom, és feljöttek a pincéből, Márta nagyon beteg lett. „Lázás voltam és az egyik térdem gyerekfej nagyságúra feldagadt. Elmentünk orvoshoz, de nem tudták kideríteni, hogy mitől van. Három hétig stagnált, aztán visszahúzódott a duzzanat. Azt mondták az orvosok, biztos a mandulámtól van, ezért kivették a mandulámat.”¹⁹ A kórházban egy másik gyereket is mellé fektettek az ágyba, akitől tetves lett. Márta édesanyja barátnőjének a menyé az Actio Catholicánál dolgozott, és megkérdezte Márta szüleit, hogy nem akarják-e elküldeni a kislányt Hollandiába, hátha ott meg tudják gyógyítani. A szülők beleegyeztek. Hasonló akciók nem voltak idegenek a számukra, a házban többen is voltak a gyerekek közül, akik Dániába, Belgiumba vagy Hollandiába mentek akkor gyerekvonattal. A kis Márta egyik barátnője a házból, aki egy fél emelettel lakott felettük, Dániában volt, de nem érezte jól magát. Egyszer egy levelében azt írta haza az édesanyjának, hogy „azonnal gyertek értem, mert különben csak a holttestemet viszitek haza. Rettenetesen érzem itt magam.” Ekkorra már elhatározta a család, hogy Márta kiutazik Hollandiába. „Az édesanyám azt mondta nekem, hogy aztán nekem nehogy ilyeneket irkálj haza! De-

¹⁷ Interjú Havady Endréné, Grimm Mártával. Alsóörs, 2019. november 17.

¹⁸ Uo.

¹⁹ Uo.

hogy, anyukám, mondtam neki. Akkor elmentünk az Actio Catholicához és feliratkoztunk.”²⁰ Addigra a tetveket szerencsére sikerült kiirtani a kis Mártából, ami nem volt egyszerű akkor. Először jobb híján petróleummal kenték, de az rettenetesen fáj, csípett és bűdös is volt. Aztán egy orvostól kaptak tetűirtó port és az használt. A kiutazás előtt volt orvosi vizsgálat is: tüdőrontgen, vérvétel, szívvizsgálat. Márta visszaemlékezései szerint a szociális háttérrel nem vizsgálták.

1947. december 11-én volt az indulás, akkor gyülekeztek a Keleti pályaudvar előtt a szülők, hozzátartozók és a gyerekek. „Beszálltunk a vasúti kocsikba, a zenekar a Himnuszt játszotta, mikor elindult a vonat. Mindenkinek potyogtak a könnyei.”²¹ Öt napig tartott az út. A gyerekek, akik egy kupéban utaztak, felváltva aludtak egyszer a csomagtartón, egyszer a padon, egyszer a földön. A csomagtartóban volt a legkényelmetlenebb, mert ott egy göbös dróthálóban aludt az ember, ami nagyon nyomott, szúrt. Annál már az is jobb volt, ha a földön aludt valaki. A kísérők magyar kedvesnővérek voltak. „Nagyon kedvesek voltak és már a vonaton elkezdtek minket hollandul tanítani. Az első, amit megtanultunk az az *Onze Vader in de hemel* (Miatyánk) volt, de nagyon gyakorlatias mondatokat is tanítottak nekünk már a vonaton, mint *ik heb honger* – éhes vagyok, *drinken alstublieft* – inni kérek.”²² A vonaton Márta visszaemlékezése szerint nagyon finom volt az étel. Naponta háromszori étkezés volt, dán konyha lehetett, amit Márta már a budapesti Vajda Péter utcai iskolájának menzájáról ismert. Reggelire kakaót kaptak, ebédre zöldséget egy kis sült hússal, vacsorára általában tejbegríz volt. Tízórára alma vagy körte volt a menü. Márta visszaemlékezése szerint a vonat az utrechti állomásra érkezett, ahonnan marhavagonokban szállították szét a gyerekeket. A vagonok fehérre voltak festve és szintén fehér deszkapadkákon lehetett bennük ülni. A gyerekek úgy gondolták, hogy most már, hogy itt vannak, biztosan tejből-vajból fogják őket fürösztetni. „Ezt én gyerek fejjel úgy képzeltem, hogy a kádban tej van és a vaj lesz a szappan. Persze ez nagyon messze volt a valóságtól” – emlékszik vissza Márta, akinek alig volt ekkor ruhája.

Mikor az ostrom alatt leköltöztek a pincébe, édesapja azt mondta, hogy a ruhákat hagyják fent a lakásban, csak élelmiszert vigyenek le magukkal a pincébe. Ennek persze az lett a következménye, hogy minden ruhájukat ellopták. Márta édesanyja pokrócdarabokból varrt neki télikabátot, abban utazott Hollandiába. Goudába éjjel 11-re érkeztek, ahol Márta egy idős házaspárhoz került, akik miután hazaértek, Mártát levetkőztették, beállították egy lavórhoz és tetőtől talpig körömkefével lesikálták. Ekkor már elmúlt éjfél. „Mondtam nekik, hogy »ik heb honger«. Erre kaptam egy almát, meg egy kocka csokoládét. A házaspár 24 éves lányával Rianával nem csak egy szobában, de egy ágyban is kellett aludni, mert más fekhely nem volt. Éjjel addig forgolódott a lány, míg én kiestem az ágyból és az éjszaka további részét a földön fekvé töltöttem.”²³ Reggelire Márta *havermout* (zabpelyhet) kapott, ami

²⁰ Uo.

²¹ Uo.

²² Uo.

²³ Uo.

nagyon ízlett neki. De a nevelőszülők nem bántak jól a tizenegy éves Mártával. Úgy kezelték, mintha a cselédjük lenne, dolgoztatták a házban. Másnap a reggeli már csak egy szelet kenyér volt pici vajjal meg üres tea. „Mondom nekik: »ik ook als-tublieft havermout« vagyis, hogy én is kérek zabpelyhet. Mondták, hogy nem lehet, mert Rianának kell a zabpehely, mert ő nemsokára férjhez megy és jól kell tartani. Nem kaptam.”²⁴ Tízórai nem volt, ebédre tört krumplit adtak magában. Vacsorára egy darab kenyeret kapott üres teával. Messze volt az a tejben-vajban fűrésztéstől, ezért Márta igyekezett minél több időt a többi magyar lánynál tölteni a városban. A barátnői tudták, hogy milyen helyre került, és meg voltak döbbenve, hogy még mindig rongyokban jár, ugyanabban a ruhába, amiben jött. Két hét eltelt, és nem változott semmi. Karácsonykor a holland nevelőszülők elvitték Mártát egy baráti társaságba, sok idős ember közé, ahol megkínálták keksszel. Márta megörült, hogy végre valami finomat kaphat. De amikor még egy kekszet akart venni a dobozból, a kezére csaptak, hogy csak egyet szabad venni. Ez persze nagyon rosszul esett neki. Karácsonykor semmit sem kapott ajándékba. Sokszor sírdogált. Egyszer elvitték moziba, egy Tarzan filmre, meg egyszer Hágába, ahol egy cukrászdában kapott egy szelet tortát, amit pillanatok alatt felfalt. „Nekem akkor 11 évesen nagyon nem tetszett a dolog, hogy nem kapok rendszeren enni és mindig dolgoztatnak, és hát megszöktem. A háziak söprűvel rohantak utánam, hogy elkapjanak. Én beugrottam egy átjáróház kapuja mögé és láttam, hogy ők meg tovább szaladnak. Elmentem a barátnőmhöz, aki akkorra már új ruhát, cipőt, télikabátot kapott a nevelőszülőkötől én meg csak úgy toprongyosan jártam. Persze visszavittek.” Aztán január elején jött a változás, mikor a magyar lányok elmehettek magyar misére, utána pedig gyónni. A gyóntató pap Knébel Miklós volt, akinél Márta egyik barátnője szolt az érdekében. Mikor Márta került sorra, Knébel először összeszidta, hogy ez a téma nem a gyóntatószékbe való, mire a szegény Márta elsírta magát. Knébel megvigasztalta: minden rendben lesz, ők mindent tudnak, hogy hogy bántak vele, és átviszik egy rendes családhoz. Január 5-én egy holland házaspár jött Mártáért Goudába. Taxival és vonattal mentek Oegstgeestbe, Leiden mellé. A vonaton új nevelőszülei, a Wolf házaspár, elmesélték, hogy három gyermekük van (Tony, Niny és Mies) és azt is elmagyarázták, hogy hogy köszönjön majd nekik Márta. Ők is katolikusok voltak, mint az első család. Az apa, Alphons Theodor Wolf fogtechnikus volt, a felesége, Christina háztartásbeli. Mikor megérkeztek, a gyerekek azon szörnyülködtek, hogy milyen rongyokban jár a kis Márta. Az egyik lánygyerek bevitte a szobájába, levetette Márta rongyos ruháit, beletette a hátizsákjába és felöltöztette a saját ruhába. Másnap a szülők elvitték Mártát egy áruházba és tetőtől talpig felöltöztették: kalapot, sapkát, zoknit, ruhát, kabátot vettek neki. „És a szeretet, amit a szülőktől kaptam, az csodálatos volt! Különösen a papa szeretett nagyon. Saját szobám, saját ágyam volt. Nem kellett egy ágyban aludnom senkivel.”²⁵ Márta Oegstgeestben élte a gyermekek gondtalan életét: játszott, tanult, gyarapodott. A szomszédban volt

²⁴ Uo.

²⁵ Uo.

egy magyar kislány is, Günther Angéla Veszprémből, akit egy ötgyerekes holland házaspár fogadott be hatodiknak. Nagyon jóban voltak egymással, együtt játszottak a holland gyerekekkel, a születésnapokat is együtt ünnepelték. Wolféknál a reggeli teljesen más volt, mint a goudai családnál: mindig volt főtt tojás vagy rántotta, sajt, *pindakaas* (mogoróvaj), *bagelslag* (csokoládészelék), *havermout* (zabpehely), narancs kilószámra, csokoládé. „Annyit ehettem, amennyit akartam. Nagyon boldog voltam Wolféknál. Júniusig öt kilót híztam. Még zsebpénzt is kaptam, heti 25 centet, de 25 centért tudtam venni egy szandált, amit otthon még évekig hordtam.”²⁶

Aztán kiderült, hogy a goudai első nevelőszülők írtak egy levelet Márta édesanyjának, amelyben leírták, hogy szerintük Márta milyen nevetlen és lusta, hogy semmiben sem akart náluk segíteni. Erre Márta édesanyja írt egy levelet a lányának, nagyon leszidta, hogy szégyent hozott nemcsak a szüleire és a családjára, hanem az országra is. „Nagyon sírtam, pedig én csak nem akartam olyan leveleket haza írni, mint az a lány a házukban, aki Dániában volt és azt írta, hogy menjenek érte mert halálosan boldogtalan, meg hogy őt majd koporsóban hozzák majd haza.”²⁷ A Wolf családnál Márta boldognak érezte magát. Ez kárpótolta a sanyarú goudai hetek miatt is. Születésnapjára az egész utcát meghívták, rengeteg ajándékot kapott. A családdal közösen elment a templomba is, ahol közösen hálát adtak Istennek, hogy Márta ott lehet velük, majd mikor hazaértek, akkor a feldíszített lakásban egy tulipánokkal dekorált székre kellett ülnie, amely úgy nézett ki, mint egy trónus. „A legjobb falatokat hozták nekem. Minden szombaton egész doboz cukrászsüteményt hoztak és annyit ehettem belőle, amennyit akartam. Nem csapott a kezemre senki, hogy csak egyet lehet venni. Nagyon aranyosak voltak. Elvittek kirándulni, állatkertbe, filmet készítettek rólam a többi gyerekekkel együtt.”²⁸

Márta Oegstgeestben a másik magyar lánnyal, Angélával együtt iskolába járt. Minden reggel templomba mentek és áldoztak, utána indultak el az iskolába, ahová vittek magukkal egy üveg tejet meg szendvicset, amit az osztályban, a padon ettek meg reggelire. „Amíg nem tanultunk meg rendesen hollandul, addig csak a hátsó padban gubbasztottunk, de két hónap után, márciusban már be tudtunk kapcsolódni a tanulásba is, mert akkorra már beszéltünk hollandul.”²⁹ Minden szombaton nyolctól tizenkettőig testnevelésóra volt az iskola tornacsarnokában, ahol mindenféle tornaszeren, gyűrűn, lovon, felemás korláton is gyakoroltak. Wolfék elvitték Mártát a szívbetegsége miatt orvoshoz, de az nem talált semmit. Beírták úszótanfolyamra is, nem uszodában, hanem egy csatorna partján tanultak úszni. Először egy hokedlire kellett hasalni és úgy gyakorolták a tempózást, szárazon, majd kötelet kötöttek a derekukra és úgy úsztak a vízben. Mikor jobb idő volt, akkor a közeli tengerpartra is lejártak fürödni, ahol rengeteg medúza volt.

²⁶ Uo.

²⁷ Uo.

²⁸ Uo.

²⁹ Uo.

1948. június 19-én indultak haza. Utrechtben volt a gyülekező. Márta, mint egy koalacsi ölelte a holland papát, hogy ő nem megy haza, marad Hollandiában. „Igaz, hogy honvágym volt, de annyira jól éreztem magam, annyira csodálatos volt ott minden, hogy nem akartam haza menni. A papa azt mondta, hogy ne féljek, mert értem fog jönni. Gyűjti a pénzt az autóra és ha meg tudja venni az autót, akkor értem fog jönni és elhoz magához.”³⁰ A búcsúzásakor mindenki sírt, Márta is, a három gyerek is, a holland szülők is. A visszaút is öt napig tartott, de ezen a vonaton Márta visszaemlékezése szerint már nem kedvesnővérek kísérték őket, hanem rendes kalauz volt. A holland mama annyi szendvicset készített, hogy kitartson öt napig. A hazaúton a harmadik nap kezdte érezni, hogy dagad a térde. „Mire Budapestre értünk már nem tudtam leszállni a vonatról, úgy fájt. Őlbe vittek le. Senki sem értette, hogy ez hogyan lehetséges, mikor Hollandiában semmilyen panaszom nem volt.”³¹ Volt a vonaton egy négyéves kislány, aki háromévesen került ki Hollandiába és egy évig volt ott. Mikor a vonat befutott Budapestre a kislány nem ismerte meg az édesanyját, csak az anyukája ismerte meg a kislányt. Nem tudtak beszélni egymással, mert a gyerek már elfelejtett magyarul. Az anyukája Mártát kérte meg, hogy kérdezze meg a fiút, hogy van-e csomagja a vonaton. Márta tolmácsolt nekik, hogy egyáltalán megértsék egymást.

Márta évtizedekig tartotta a kapcsolatot holland nevelőszüleivel. 1949-ben, 13 éves korában, nyáron még meg is akarta látogatni Wolfékat. Édesapja akkor havi 100 forintos fizetése mellett vett Mártának egy útlevelet 500 forintért, hogy ki tudjon utazni Hollandiába. Viszont a hollandok akkor már nem adtak beutazási engedélyt, így itthon kellett maradnia. 1956-ban Wolfék megpróbálták rábeszélni, hogy menjen ki Hollandiába, nyitva van a határ. Valahogy elintézték, hogy egy mentőautó kivigye Mártát a határig. Az autó 1956 novemberében tényleg ott állt a ház előtt, de Márta nem szállt be. „Megírtam a papának, hogy én hazafi vagyok és nem hagyom el a hazámat, ha az bajban van. Szóval maradtam. Wolfék megértették a döntésemet. A papa két év múlva agyvérzésben meghalt.”³² Folyamatosan leveleztek és a hollandok sok csomagot is küldtek, viszont egy idő után Márta megkérte őket, hogy ne küldjenek többet, mert sok rá a vám és nem is jött meg minden, amit a csomagba küldtek. „A hatvanas években már a hollandok is jöhettek hozzánk. Ötször látogattak meg bennünket. A holland kaland miatt semmilyen negatív tapasztalatom nem volt. Sem az iskoláimban, sem a későbbi munkahelyemen nem ért semmilyen hátrányos megkülönböztetés. Érettségi után tanítóképzőt végeztem és 1989-ig tanítottam. Azóta a nyugdíjasok életét élem.”³³

³⁰ Uo.

³¹ Uo.

³² Uo.

³³ Uo.

A gyermekek hat havi üdülés után tehát a tervek szerint 1948. június 19-én tértek volna vissza Budapestre.³⁴ A 300-ból azonban csak 221 magyar gyermek érkezett meg két nap késéssel, június 21-én hétfőn, a déli órákban a Keleti pályaudvarra. A meglehetősen megritkult létszámú gyermekcsoportot a holland Committé részéről Gerardus Nicolaas Oltshoorn (1892–1967) a *Maasbode* című lap főszerkesztője, a *Stichting Hulpactie voor Hongarije* alapítója és tíz más kísérő hozta haza. A fogadtatás ünnepélyes volt. Több prominens személyiség is megjelent, mint Mihalovics Zsigmond, az Actio Catholica országos igazgatója, a Népjóléti Minisztérium részéről dr. Tóth Árpád, a Vöröskereszt részéről Karász Győző, valamint dr. Falus kormány megbízott. Ezután a holland szervezőbizottság és a holland Vöröskereszt tagjai látogatást tettek az Actio Catholica irodájában, majd másnap hazaindultak – gyermekek nélkül.³⁵ A vonat csak a kísérőket vitte vissza nyugatra, noha az útra való élelmiszer és minden más felszerelés ott volt a szerelvényen, készen arra, hogy a következő turnus igénybe vegye.³⁶ A kommunista minisztériumok részéről már nem volt meg a politikai akarat, hogy kiengedjék a következő vonatnyi gyermeket. A sajtóban és a minisztériumi megbeszéléseken is sokat hangoztatott ok hivatalosan az volt, hogy a kísérők és a gyermekek közül is többen kint maradtak Nyugaton. A Népjóléti Minisztérium azt a feltételt szabta, hogy a kísérőket a továbbiakban ne az Actio Catholica, hanem a minisztérium delegálja.³⁷ Ebbe viszont az Actio Catholica nem kívánt belemenni, mivel attól tartottak, hogy a kísérők kommunista agitátorok, provokátorok vagy kémek lesznek. Így a katolikus gyermekvonatok Hollandia felé is leálltak.

A magyar gyermekek fogadtatása Hollandiában szeretetteljes volt. Visszautazásuk előtt megindító cikkek jelentek meg a holland sajtóban a kikerekedett, teljesen beilleszkedett, vidám apróságokról, a „puszta gyermekeiről”.³⁸ A gyermekek egy része (mintegy 79 fő) Hollandiában maradt, ami folyamatos problémát okozott mind a holland hatóságoknak, mind a szervezőknek. Volt, aki betegség miatt nem mehetett vissza a gyermekvonattal, voltak, akik külön engedélyt kaptak a hatóságoktól, de voltak, akiket a holland nevelőszülők tartottak maguknál illegálisan, ellenszegülve a hatóságok felszólításainak. Ez utóbbiakat Henri de Greeve (1892–1974) jezsuita páter és rádiós műsorvezető, egykori antifasiszta ellenálló rádióban elhangzott beszéde sarkallta erre az elhatározásra.³⁹ De Greeve lelkiismereti

³⁴ Hongaarse kinderen terug naar hun land, *De Tijd*, 1948. június 18., 1.; Hongaarse kinderen keren terug, *Limburgsch Dagblad*, 1948. június 19., 1.; Hongaarse kinderen moeten zaterdag vertrekken, *De Volkskrant*, 1948. június 18., 3.

³⁵ *Új Ember*, 1948. június 27., 4.; *Magyar Nemzet*, 1948. június 23., 2.

³⁶ Idehaza a belgiumi magyar gyermekek, *Új Ember*, 1948. július 25., 3.

³⁷ Olt Károly népjóléti miniszter levele, Budapest, 1948. május 31. NL, 2904214 XIX-J-1-j-1945-1964-58_7.

³⁸ Poesztajeugd gaat Volendam verlaten, *Het Parool*, 1948. június 14., 3.

³⁹ A holland igazságügy-minisztérium államtitkárának, Th. K. M. J. van Sasse van Ysselt levele a szociálisügyi miniszterhez, Hága, 1949. július 6. NA, Ministerie van Buitenlandse Zaken, 1945-1954. Toegangnummer: 2.05.117. Inventarisnummer: 12620.

alapon polgári engedetlenségre szólította fel a nevelőszülőket. Nyíltan a hatóságok ellen lázított, sőt a rendőröket is arra ösztönözte, hogy szabotálják el a magyar gyermekek visszaküldését. Voltak olyan nevelőszülők, akik ezen felbátorodva valóban elbújtatták a kis magyarokat, és (a magyar szülőkkal egyetértésben) nem engedték vissza Magyarországra, ezzel nem kis bonyodalmat okozva a holland rendőrségnek és külügyminisztériumnak, valamint ürügyet szolgáltatva a magyar hatóságoknak, hogy leállítsák a gyermekvonatokat.

A REFORMÁTUS GYERMEKVONAT

Hollandiában heves tiltakozást váltott ki a protestánsok részéről, hogy az első gyermekvonat Magyarországról kizárólag katolikus gyermekeket szállított. Ennek következtében a kormány engedélyt adott ugyanennyi (tehát 500) protestáns magyar gyermek fogadására.⁴⁰ 1947 nyarán már folytak egyeztetések a Magyarországi Református Egyház és a holland protestáns egyházak képviselői között egy esetleges magyar református gyermeküdtetési akcióról.⁴¹ 1947. november 5-én a Holland Református Egyházak Diakóniai Szolgálata nevében ennek igazgatója, Albertus Hofman levélben kereste meg Ravasz László püspököt, és felajánlotta magyar gyerekek hollandiai üdtetését. Ravasz László – ismerve a háború utáni nehéz holland helyzetet – nem tartotta etikusnak, hogy a segítséget elfogadja. Másrészt ő is tisztában volt a gyermekeket különösen súlyosan érintő magyarországi nyomorral és éhezéssel. Emellett azt is látta, hogy katolikus részről az akció már elindult. Ezért végül elfogadta a hollandok ajánlatát, és 1947. november 12-én Pap Lászlót (1908–1983) bízta meg a szervezői munkával.⁴² Pap volt az egyházi újjáépítési segélyosztó bizottság vezetője, vezetőségi tagja volt a Református Világszövetségnek és az Egyházak Világtanácsa Központi Bizottságának is. Kiváló nemzetközi kapcsolatai voltak és következetes vezető, különlegesen jó szervező volt. Pap mellett az Országos Református Szociális Szolgálat vezetője, Domján János volt a szervezés másik kulcsembere, aki korábban már tapasztalatot szerzett a dán és a svájci gyermeküdtetés terén, illetve a külföldi segélyek elosztását is ő koordinálta. Pap felvette a kapcsolatot a budapesti holland diplomatával, H. A. Hooffttal,⁴³ a már említett Albertus Hofmannal és Baron van Tuyll van Seroosker-

⁴⁰ Sintemaartensdijk, *De bleekneusjes van 1945*, 275. Eredetileg 450 protestáns és 50 zsidó gyermek üdtetéséről volt szó. L.: Ács Tivadarnak, a Magyarok Világszövetségének elnökének levele Boldizsár Iván magyar külügyi államtitkárnak, Budapest, 1947. november 12. NL, 2904214 XIX-J-1-j-1945-1964-58_7.

⁴¹ Pap László levele baron Van Tuyll van Serooskerkenhez, Budapest, 1947. június 24. Magyarországi Református Egyház Zsinati Levéltára (továbbiakban MREZsL) 11. fond, 42. doboz.

⁴² Ravasz László levele Albertus Hofmannak, Budapest, 1947. december 2. MREZsL, 11. fond, 42. doboz.

⁴³ Hendrik A. Hoofft nagyköveti kinevezésére csak egy évvel később, 1948. szeptember 1-én került sor. Ekkor nyújtotta át megbízólevelét a magyar köztársasági elnöknek, Szakasits Árpádnak. *Magyar Nemzet*, 1948. szeptember 3., 3.

kennel, az *Interchurch Reconstruction Committee* (IRC) hollandiai szervezőbizottságának tagjával. Holland részről még Catharina Kuiper (1876–1955) állt a kezdeményezés mögé, aki nővéreivel együtt már az 1920–1930-as gyermekvonatok szervezésében és propagálásában is jelentős szerepet játszott, és aki 1947. november 6-án Budapestre utazott, hogy Ravasz László püspökkel és Sebestyén Jenő teológiai tanárral tárgyaljon. Kuiper mellett fontos volt még szervezőként Baracs Sándor (1900–2002) hollandiai szerepe is.⁴⁴

Hollandiában 1948 márciusára már 2500 család jelentkezett a Protestáns Egyházak Diakóniai Szolgálatánál, hogy szívesen befogadnának egy magyar gyermeket.⁴⁵

1948 májusában megtörtént a gyermekek kiválogatása, a listát összeállították, és a Belügyminisztérium kiállította a gyermekeknek a közös útlevelet.⁴⁶ A szülők a helyi lelkésznél tudtak jelentkezni az útra, és itt kellett kifizetni az útiköltséget is, mely 180 forint volt. Ez az összeg sokak számára riasztóan magas volt, hiszen egy kezdő tanító fizetése 1947-ben 300 Ft volt, egy mérnöké 250 Ft körül mozgott.⁴⁷ Akkoriban 1 liter tej 1,10 Ft-ba, 1 liter benzin 1,60 Ft-ba került. Világos, hogy a 180 forintos útiköltség (több mint félhavi fizetés) sok családnak komoly anyagi terhet jelentett.⁴⁸ A gyermekeket szociális rászorultság alapján, illetve alultápláltság esetén válogatták be a csoportba. Ezután orvosi vizsgálaton estek át. Fertőző betegségben szenvedőket nem engedtek kiutazni. Különösen a TBC-sek kiszűrésére helyeztek nagy hangsúlyt. A gyermekek hollandiai utazásához hozzájárult az amerikai magyarok pénzadománya is, melyet az Amerikai Magyar Református Egyház (*Evangelical and Reformed Church*) küldött.⁴⁹

A Holland Vöröskereszt 11 vagonból álló különvonata a tervek szerint 1948. június 15-én indult volna Budapestre, hogy az üdülésre váró 500 magyar gyermeket felvegye, de az indulás időpontját elhalasztották július 8-ra.⁵⁰ A vonat végül július 11-én érkezett a Keleti pályaudvarra. A kísérők hollandok voltak, akik részben a hollandiai Vöröskereszt, részben a hollandiai magyar gyermeksegély akció tagjaiból kerültek ki. Az 500 magyar protestáns gyermeket szállító vonatra 1948. július 12-én este 6-kor kezdték meg a felszállást a gyerekek, 20:35-kor indult Budapestről, a Keleti pályaudvarról. A vonat utasai között ott ült az akkor 11 éves, a listán 48. sorszámmal szereplő, debreceni Menyhárt Márta is. Akkor a kis Márta a Debreceni Református Dóczy Leánynevelő Intézet nyolcosztályos gimnáziumának elsős diákja volt. Emlékei szerint

⁴⁴ Polonyi Rezső ideiglenes ügyvivő levele a külügyminiszterhez, Hága, 1947. november 6. NL, 2904214 XIX-J-1-j-1945-1964-58_7.

⁴⁵ A. Hofman levele a Magyarországi Református Egyház Zsinatának elnökéhez, Utrecht, 1948. március 12. MREZsL, 11. fond, 42. doboz.

⁴⁶ Pap László levele baron Van Tuyll van Serooskerkenhez, Budapest, 1948. május 26. MREZsL, 11. fond, 42. doboz.

⁴⁷ NÉMETH József: Értelmiség és érdekvédelem 1944-1948, *História* 8(1988/6), 72–74.

⁴⁸ MARTON Ádám: Infláció, fogyasztói árak Magyarországon a második világháború után I. (1945–1968), *Statisztikai Szemle* 90(2012/5), 373–393.

⁴⁹ J. Hutchison Cockburn levele Pap Lászlóhoz, 1948. április 29. MREZsL, 11. fond, 42. doboz.

⁵⁰ Pap László levele baron Van Tuyll van Serooskerkenhez, Budapest, 1948. május 19. MREZsL, 11. fond, 42. doboz.

fülkés vagonokban utaztak. Az üléseket ki lehetett húzni, azon aludtak, hatan, nyolcan egy kupében.⁵¹ A vonat Venlonál lépte át a német–holland határt, ahol a szervezők már várták a kis magyarok érkezését. A várakozó segítők között ott volt az amszterdami Vrije Universiteit teológushallgatója, Hideg Loránt is, aki később is, több magyar ösztöndíjjal együtt (Végh József, Kovács Ilona, Tüski István) tolmácsként segítette a munkát. Venloban autóbuszokra szálltak a gyerekek, és két táborban helyezték el őket: a Kamp Horst-Ameriában, illetve a Kamp Wellben. Itt öt napig karanténban voltak és orvosi vizsgálatnak vetették alá őket, valamint mindenki kapott diftéria elleni oltást.⁵² A vonat július 19-én érkezett az utrecht-i főpályaudvarra. Az 500 gyermek közül 350 Utrechtben maradt, a többiek továbbutaztak Haarlembe, ahonnan Észak-Holland tartomány különböző településeire kerültek. Menyhárt Márta a protestáns többségű kisvárosban, Huizenben talált otthonra, a Gooi-tó (Gooimeer) partján, ahová busszal érkezett. Mindenkit a templomba vittek, ahol a nevelőszülők várták a magyar gyermekeket. Mártát a háromgyermekes Van Es család fogadta be. A „papa” szolgálati autójával állandóan úton volt, de gyakran vitte magával a feleségét és Mártát is. (A család három gyermeke már felnőtt volt, dolgozni jártak.) Ezért Márta sokat volt úton, járt Rotterdamban, Hágában és a tengerparton is. Lassan megtanult hollandul, de az új környezethez csak zökkenőkkel szokott hozzá és a honvágy is nagyon erősen kínozza, hiányoztak a szülei. A holland ételeket nehezen szokta meg, de a bőséges reggeli, főleg a *bagelslagg*-al, vagyis csokireszelékkel megszórt vajás kenyér nagyon ízlett neki. Gyakran rácsodálkozott a boltok bőséges kínálatára, az emberek kedvességére. Iskolába csak néhány napig járt, mivel nyelvtudás hiányában az órákat nem tudta követni, és csak elvonta az osztálytársak figyelmét a tanulásról. A nevelőszülők ezért hamar kivették az iskolából. Vasárnaponként az egész család elment templomba. Az otthoniakkal rendszeres levelezésben állt.⁵³

A magyar hatóságok mindent megtettek annak érdekében, hogy a református gyermekvonat utasai teljes létszámban és időben visszatérjenek Magyarországra. Ennek több oka is volt. Amint ez Bölöni György (1882–1959) nagykövet Rajk László (1909–1949) külügyminiszternek írott leveléből kiderül, egyrészt a magyar Külügyminisztérium nem tartotta indokoltnak a külföldi jótékonyági akciót, mivel szerintük a „népi demokratikus” Magyarországon is meg volt a lehetősége a gyermekek élelmezésének, másrészt a gyermekek szülei otthonról meglehetősen rendszerkritikus üzeneteket küldtek Hollandiába, ami nem tetszett a hatóságoknak, azt rendszerellenes propagandának minősítették.⁵⁴ A vonat 1949. január 19-én érkezett vissza Budapestre, 491 gyermekkel. A hiányzó kilenc fő betegség miatt maradt kint a holland nevelőszülőknél. A legnagyobb súlygyarapodás 22 kg volt, átlagosan 5 kg. A gyerekek ajándékokkal megrakodva tértek haza, a hollandok

⁵¹ Interjú Menyhárt Mártával, Debrecen, 2009. április 24.

⁵² HIDEG Loránt: Egész Hollandia várta a magyar gyermekek érkezését, *Élet és Jövő*, 1948. augusztus 7., 3.

⁵³ Interjú Menyhárt Mártával, Debrecen, 2009. április 24.

⁵⁴ Bölöni György hágai magyar nagykövet levele Rajk László külügyminiszternek, Hága, 1949. január 4. NL, 2904214 XIX-J-1-j-1945-1964-58_7.

közel 2000 csomagot küldtek a vonattal Magyarországra.⁵⁵ A vonat még aznap, január 19-én éjjel, 23:00 órakor üresen indult vissza, hogy másnap Bécsben 500 osztrák gyermeket vegyen fel és vigyen Hollandiába.⁵⁶

A második református gyermekvonat indulását, mellyel újabb 500 gyermek utazott volna ki, 1948. szeptember 23-ra tervezték. A Dinnyés Lajos vezette kormány népjóléti minisztere, a kommunista Olt Károly ezt augusztusban engedélyezte is, de az engedély kiadása után néhány nappal behívták a minisztériumba Pap László helyettesét, és Olt közölte vele, a minisztérium minden külföldi gyermeküdtetést leállított.⁵⁷ Legördült a vasfüggöny, új korszak kezdődött.

Hollandiában az 500 fős magyar kvóta helyett egy német gyermekekből álló, jóval népesebb, 2500 fős csoport jutott hollandiai üdüléshez. Ők Berlin amerikai, brit és francia megszállási övezetéből érkeztek, és 1948. november 23-án kaptak beutazási engedélyt a holland hatóságoktól.⁵⁸

ABSTRACT

Gábor Pusztai: "Everything was so wonderful there that I didn't want to go home." Hungarian Children in the Netherlands after 1945

The children's aid operation after World War I (1920-1930), when more than 60,000 Hungarian children were placed with Swiss, Dutch, Belgian, English or Swedish foster parents for a time could not be implemented after World War II. After 1945, holiday opportunities abroad for Hungarian children were much more modest than after 1920, although the need was high even after World War II. Still, thousands of Hungarian children were able to go to the Netherlands, Belgium, Switzerland, Denmark, Italy, France and Romania by holiday trains between 1946 and 1949. However, the political will was present only for a short time. The Communists' rise to power and later the Iron Curtain prevented cooperation with Western Europe. Children's trains, organised mainly by the Actio Catholica, the Hungarian Reformed Church, the Red Cross, and by organisations with a Communist background, such as *Nemzeti Segély* (National Aid), ran only between 1946 and 1949. In this article, the background and the history of children's trains to the Netherlands will be discussed

Keywords: Children trains, Children aid, World War II, Hungary, The Netherlands, Reformed Church in Hungary

⁵⁵ Pap László beszámolója a Magyar Református Konvent elnökségének, Budapest, 1949. február 2. MREZsL, 11. fond, 42. doboz.

⁵⁶ F. C. Jaski levele Pap Lászlónak, Hága, 1948. december 24. MREZsL, 11. fond, 42. doboz.

⁵⁷ Pap László levele Nettie Ross-Regeurnek, Budapest, 1948. 10. 19. MREZsL, 11. fond, 42. doboz.

⁵⁸ Sintemaartensdijk: *De bleekneusjes van 1945*, 282.